

YARGIDA BİLİRKİŞİLİK

Gerek kamu hukukunda, gerekse özel hukukta **"bilirkişilik"**, adil ve doğru karar verilebilmesinde önemli kanıtlardan biridir.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa (md. 275 vd.) ve Ceza Muhakemesi Kanununa göre yargıç, **"özel ve teknik bilgiyi gerektiren konularda bilirkişi müessesesine başvurabilir. Hakimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişi dinlenilemez"**.

Resmi bilirkişilik dışında, yargıcın bilirkişi seçmede geniş taktir hakkı vardır. Bilirkişi seçiminin nasıl olacağı, görev ve sorumlulukları yasada gösterilmiştir (HUMK. md. 276 vd.).

Ne var ki, uygulamada, yasanın öngördüğü kurallara tam anlamıyla uyulmadığı gibi, gerek sistemin yapısından kaynaklanan, gerekse etiksel anlamda ciddi sorunlar yaşanmaktadır.

Sorun sistemden kaynaklandığı gibi, bazı yargıç ve bilirkişilerin yürürlükteki yasalara uygun olmayan, adil yargılamayı göz ardı eden, görev ve sorumluluk bilincinden uzak, özenli ve etik kurlarla uygun olmayan tutum ve davranışlarından doğmaktadır. Kurumsallaşmadan yoksunluk sorunu daha da ağırlaştırmaktadır.

Konu, geçmişte ve bugün yargının en önemli sorunlarından biridir. Kimi hukukçuya göre bilirkişilik kurumu **"yozlaşmıştır"** (1); kimi hukukçuya göre **"yargının kanayan bir yarasıdır; akut yaradır"** (2); uygulama biçimiyle, yargıya duyulması gereken **"güven"** yok olmuştur.

Bazı hukukçular, daha da bedbindir; onlara göre **"Türkiye'de bu gün mahkeme kalmamıştır, mahkemelerin yerine bilirkişi mahkemeleri kaim olmuştur; felaket halindedir. Çünkü rüşvetle şaibeli kişiler bilirkişilik yapıyor"** (3). Zamanın Adalet Bakanı **Cemil ÇİÇEK'**e göre ise **"bilirkişilik kurumu bir kepazeliktir"** (4)

Bilirkişiyi tanımlamak gerekirse; **"bilirkişi, bir yargılamada dayanılan olay ve olguların değerlendirilip onlardan sonuçlar çıkarılmasında özel ve teknik bilgiye gereksinim duyulan durumlarda; bilgisine ve görüşüne başvuru ve verdiği bilgi ve düşünce açıklamasıyla yargıca yardımcı olan kişidir"** (5).

Buna göre, bilirkişi, karar organı yargıca yardımcı olan kişidir. Mahkemeler özel ve teknik bilgiyi gerektiren konularda bilirkişiye başvurabilecektir.

Ancak, mahkemelerin bilirkişi seçiminde ve görevlendirmesinde yasa hükümleri ya hiç uygulanmamakta ya da eksik ve hatalı uygulanmaktadır. Bu ise yargıya olan güveni sarsıcı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Oysa **"mahkemeler, bilirkişinin seçiminde, seçilen bilirkişilerin görevinin ve işinin ayrıntılarının nelerden ibaret olduğunun açıklanmasında, alınacak raporların denetlenmesinde yüksek özen göstermek zorundadırlar"**. (6)

Mahkemelerin, yasaya aykırı uygulamalarını şöylece sıralayabiliriz; -Mahkemeler, bilirkişi seçiminde yeterince özenli ve sorumlu davranmamaktadır. Bilirkişi seçerken ne uzmanlık araştırması yapmakta, ne de o kişinin ahlaki eğilimlerinin ne olup, olmadığını dikkate almaktadır. Ara kararlarında, isim belirtmeden, söz gelimi **"bir inşaat mühendisi, bir muhasebeci ile keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmasına"** karar verildikten sonra keşif günü adliye koridorlarında kim varsa, ya da mübaşirin defterinde kim yazılıysa o kişiyi bilirkişi seçmektedir. Ya da bu bilirkişi, mahkemenin sürekli birlikte çalıştığı kişilerden olmaktadır.

Genellikle de böyle kişilerin verdiği raporlar yetersiz olmakta, yeni keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmasına karar verilmektedir. Yöntem yine aynıdır.

Keşif ve bilirkişi giderlerinin taraflara getirdiği ağır yük tahmin edilebilir. Oysa Anayasanın 141. maddesine göre davaların **"en az giderle"** çözümlenmesi zorunludur.

Aynı şekilde mahkemeler, yasanın emredici hükmüne karşı ara kararlarında, bilirkişiye yapacağı işi ve nasıl yapması gerektiğini göstermemekte **"dosyanın bilirkişiye gönderilmesine, tarafların iddia ve savunmalarına göre kanaat raporu alınmasına"** denilmektedir.

Bu halde ise, görevinin ne olduğunu ve sınırlarını bilmeyen bilirkişi, hem gerçeğe aykırı rapor düzenlemekte, hem de kendi görev alanı dışındaki **"hukuki"** konulara girmektedir. Ve rapor denetimini yapmayan yargıç, rapor sonucuna göre karar oluşturmaktadır. Oysa bilirkişinin hukuki konularda ne bilgi vermeye ne de yorum yapmaya yetkisi vardır; görevi maddi olaylarla sınırlıdır; ancak kendi uzmanlık ve çalışma alanındaki bilgilere göre saptamalar yapmakla yükümlüdür. Yargıçlar da bu çerçevede (görev alanı) içinde rapor denetimi yapacaklardır. Bu halin ise **"yargı yetkisinin devri"** anlamına geldiği ve açıkça Anayasaya aykırılık teşkil ettiği (Anayasa md.141) açıktır.

-Diğer bir sorun ise mahkemelerin kendisinin halledebileceği hukuki konularda bilirkişiye başvurusudur.

Oysa, yasaya göre hakimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgi ile çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvurulamaz (HUMK. md. 275/2). Böyle bir durumda adil yargılama hakkının çiğneneceği, yargıya olan güvenin zedeleneceği ve Anayasanın 141. maddesine aykırı davranımlaş olacağı çok açıktır.

-Diğer yandan, mahkemelerce tayin edilen bilirkişi ücretlerinin bir standardı yoktur. Düşük ücret tayini nitelikli elemanı bilirkişilikten uzaklaştırmakta, bilirkişilik koridoru bilirkişilerine kalmaktadır.

-Bilirkişilerin sorumluluğu kurumu da uygulamada hiç çalıştırılmamaktadır; bilirkişinin hukuki ve cezai sorumluluğu açık şekilde ortaya konulmuş değildir. Sorumluluk yoksa, özen ve titizlikten de söz edilemez..

"Bilirkişinin bir etiği yok, denetlenmesinde güçlük var, sicillerin tutulması mümkün değil, gerçekten alanında ehil olan kişiler mi bilirkişi olarak atanıyor; bunları kestirmek mümkün değildir". (7)

Sorunun halli etik ve kurumsallaşmaktan geçmektedir.

Bilirkişilik, etiğinin oluşturulmasında her ne kadar insan unsuru önemli ise de kurumsallaşmanın sağlanması ile azami ölçüde etik kurallara uygun raporlar elde edilebileceği düşünülebilir. Önemli olan yargı sülhlerinin kendilerine düşen yasal ve ahlaksal görevleri eskizsiz yerine getirmeleridir.

Bilirkişilik kurumunun doğru ve amacına uygun işleminin sağlanması için yargının TMMOB' a bağlı meslek odalarıyla, TÜROMB' a bağlı odalar ve diğer meslek odaları ile işbirliği içinde bilirkişi listeleri hazırlamasına bağlıdır. Zira, üyesini en iyi tanıyan bağlı olduğu odadır. Bu işbirliği ile dürüst, kişilikli, namuslu, işinin ehli, sorumluluk bilinci olan kişilerin bilirkişi seçilmesi olanaklı hale gelebilir.

"Adalet Komisyonu bünyesinde o listelerden seçim yapılabilir. Dolayısıyla o listelerden bilirkişilerin sicili de tutulabilir. Ne yapmış, bir takım şeylere karışmış mı? Geçmiş nasıldır? Sabıkası var mı yok